
РОЗДІЛ IX РЕЦЕНЗІЇ

*О.О. Крижанівська
(м. Київ)*

Молчанов В.Б. Життєвий рівень міського населення Правобережної України (1900–1914 рр.). – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – 318 с.

Одним з основних напрямків сучасної історіографії є дослідження повсякденного життя. Зарубіжні історики аналізують повсякдення як у цілому¹, так і окремі його аспекти. Їхню увагу привертає придворне життя², повсякденне буття окремих міст³, різних верств та прошарків населення⁴. Видаються наукові історичні серії, в межах яких публікуються відповідні студії. Цілком і повністю присвячена повсякденню серія „Живая история”. Публікуються дослідження з цієї проблематики у серії „Сlio”. Однак обидві серії видаються за межами України (перша – в Москві, друга – в Санкт-Петербурзі). В Україні ж, на жаль, даний напрямок історіографічних студій не мав змоги розвиватися.

Тому монографію В. Молчанова „Життєвий рівень міського населення Правобережної України (1900–1917 рр.)” можна вважати першим кроком у дослідженні повсякденного життя на вітчизняному матеріалі. Дослідник цілком слушно обрав предметом своєї розвідки для розгляду життєвий рівень не загалом українського суспільства, (пора для появи в Україні узагальнюючих праць ще не настала), а обмежився лише міським населенням Правобережної України. Це дозволило автору зосередити свою увагу на регіональних особливостях життєвого рівня людності губернських міст Правобережжя. При цьому досліджувана проблема розглянута у праці комплексно. На сторінках монографії знайшли відображення тривалість робочого дня, питання працевлаштування (зайнятість та, навпаки, безробіття), динаміка заробітної плати та доходів основних верств городян, обсяги й характер споживання ними як продуктів харчування, так і предметів першої необхідності й довгострокового вжитку. Значну увагу В. Молчанов приділив й аналізу характеру та динаміки надання транспортних послуг, вартості житлового забезпечення та еволюції побутового обслуговування. Він також з’ясував специфіку пенсійного забезпечення окремих категорій громадян, взаємозв’язок життєвого рівня міських низів й стану благодійності. На сторінках свого дослідження автор приділив увагу наданню освітніх

послуг, асортименту та якості сфери культурного відпочинку та інформаційного забезпечення населення губернських міст Правобережжя.

Хронологічні рамки своєї розвідки В. Молчанов обмежив надзвичайно складним та бурхливим періодом в історії як Російської імперії в цілому, так і українських земель зокрема. Тому його наукова праця посприяє більш глибокому розумінню основних причин соціальних збурень в регіоні початку XX ст.

Однак у монографії не всі чинники, які визначали рівень добробуту городян, розглянуто з належною глибиною. Скажімо, варто було показати, як змінювався цей добробут у ситуативній обстановці (війни, революції, демографічні процеси тощо). Не враховано також, як впливав рівень матеріального забезпечення основної маси населення на вимоги політичних партій. Недостатньо ґрунтовно досліджено життєвий рівень помісного духовенства та питання про вплив релігійної обрядовості на харчування городян.

¹ *Поньон Э.* Повседневная жизнь Европы в 1000 году. – М., 1999; *Люшер А.* Французское общество времен Филиппа-Августа. – СПб., 1999; *Брюнель-Лабришон Ж., Дюамель-Амадо К.* Повседневная жизнь во времена трубадуров. XII–XIII века. – М., 2003; *Борисов Н.С.* Повседневная жизнь Руси накануне конца света. Россия в 1492 году от Рождества Христова, или в 7000 году от сотворения мира. – М., 2004.

² *Писаренко К.* Повседневная жизнь в царствование Елизаветы Петровны. – М., 2003.

³ *Засосов Д., Пызин В.* Повседневная жизнь Петербурга на рубеже XIX – XX веков. – М., 2003.

⁴ *Ютен С.* Повседневная жизнь алхимиков в средние века. – М., 2005.